

P E R D E K A P A N M A Z

İskender Savaşır

Işığı öldürdüm.

Mahzende makinaların alışılmış gürültüsünden başka bir şey işitilmiyordu. Mürettip Hamza gerindi. Yorgunluğundan, uykusu geldiğinden değil. Uykusuzluğa da, bu işe de alışıktı. Daha çok bezginlik gibi bir şey. Gereksiz bir hareketle giderilmeye çalışılan bir bezginlik. "Neyse, pek bir şey kalmadı artık. Birazdan çıkarım. Güneş de daha doğmamıştır" diye düşündü. Kapıdan dışarı atacağı ilk adımı düşündü, yüzüne vuracak sabah serinliğini. Tek o adım, gün doğarken evine yürüyeceği yol bu Allahın belası gece işini çekilir kılmaya yetiyordu. Düşüncelerini başıboş bir akışa bıraktığı o yarı uykulu halde, şuna buna dikkat ederek yürünen yol, o yolda yakılan bir sigara.

Birden gözü, kenarda yığılı duran birinci sayfalara takıldı. "Allah kahretsin! Yine okumadık." dedi. Bir yıl kadar önce farkına varmıştı, hergün milyonlarca insanın okuyacağı yüzbinlerce gazetenin basımında çalışıyordu da, bir gün olsun tek bir haber okumuyordu. O zaman, her gün, hiç değilse birinci sayfayı okumaya karar vermişti. Böylelikle hem içinde gündün güne dal budak saran bezginliği biraz olsun hafifletebilmeyi, hem yaptığı işe kendisini biraz daha çok kaptırabilmeyi umuyordu. Gülümsedi. "Sendikada bundan söz etseydim, 'Eşyanın tabiatında olan yabancılaşmaya karşı, boş, bireysel bir karşı çıkış!' derlerdi." Ama işte, zaman zaman eşyanın tabiatı insanı ilgilendirmez oluyordu. "Neyse, bu düşüncelere dalarsam yine okuyamayacağım birinci sayfayı" diye geçirdi içinden, ve yerde duran sayfalardan birini eline aldı.

İlk göze çarpan renkli bir resimdi. Kaldırımında yatan genç bir kadının resmi; besbelli bir cinayet haberi, ama kadının yüzü hiç de bir ölü yüzüne benzemiyordu, hele öldürülmüş bir insanın yüzüne hiç. Renkli resmin yanında bir vesikalık fotoğraf: kati-

lin fotoğrafı. Hamza resimlere bir süre baktı, nedense bir şey ilgisini çekmişti, aykırı gelen bir şey. KATİL BİLİM ADAMI ESKİ SEVGİLİSİNİ ÖLDÜRDÜ?.. "Allah Allah, gerçekten ilginç habermiş... Neden acaba? Öyle de temiz yüzleri var ki!" Hamza birden onlarla tanışmak istedi, sonra kadınlara tanışamayacağı aklına geldi. Kadın ölmüştü, yadırgadı kadının öldüğünü.

Sonra çalan zille düşünceleri yarıda kesildi, yağmurluğunu aldı, merdivenlere doğru yürüdü.

Bilebilir miydi o küçük çocuk, en sevgili torununun yıllar sonra cinayet suçundan kapatıldığı hücrede, ölüme çeyrek kala kendisini anacağını? O küçük çocuk, sahnenin ortasında ilk kez yalnız kalakaldığında duyduğu ürkmenin nice felaketin habercisi olduğunu bilebilir miydi? Bilemezdi, çünkü sahneden kaçıp annesine sarılmadı; çünkü yeterince —yıllar sonra en sevgili torununun cinayet işlemesini önlemeye yetecek kadar— ürkmesine izin vermediler. Oyunu Atatürk izliyordu, ürkü, o güzelim insancıl duygu çok kısa sürdü; oyunun oynanması gerekiyordu; yepyeni bir güçle, ölümüne bir kaç saat kalana dek kendisini bırakmayacak bir güçle doldu, her cümleyi yerinde söyledi, her hareketi yerinde yaptı, hiçbirşeyi unutmadı. Öyle ki, oyundan sonra Atatürk yanağını okşadı, "Efendiler!" dedi, "bu çocuk büyük bir sanatçısıdır. Böyle çocuklarımız olduğu içindir ki, Türkiyemizin istikbaline güvenle bakıyoruz." Yine o akşam Atatürk'ün isteği üzerine Hamlet'in tiradını okudu, on yaşında. Böyle doğdu ilk Türk çocuk sanatçısı. On yaşında Hamlet'in tiradını okuyabilen ilk Türk çocuğu.

Ürkseydi, korksaydı, sahneden ağlayarak kaçsaydı, belki sonradan tüm yaşamını bir kendini kanıtama çabası olarak yaşamazdı, hiçbirimiz yaşamazdık; kişiliğini bir zırh gibi bürünmezdi, bürünmezdik; belki o gece, elim kendiliğinden o yağlı et bıçağına uzanmazdı. Ne o gece, ne de sonradan ürkü; kendisine söyleneni yaptı, çalıştı, hep çalıştı, sokaklarda oynamadı, annesi dikmiş dikerken sessiz odalarda masallar okumadı, geceleri yatağında ona masallar anlatılmadı, rollerini ezberledi durdu.

Ama yıllar sonra, olmayan düşmanlarına karşı sürdürdüğü savaştan fırsat bulduka, bana, en sevgili torununa, kendisine hiç anlatılmamış o masalları anlattı.

Hamza dışarı çıkınca, sabahın serinliği yüzüne tam umduğu gibi çarptı. Kapının önünde durakladı, derin derin havayı içine çekti. Yürümeye başlayacakken aklına birşey takılmış gibi alını karıştı. Gazetede bir şey daha vardı. Belli belirsiz dikkatini

çekmiş olan bir şey. Tamam! Tarih. 21 Mart. Gece ile gündüzün birbirlerine eşit olduğu gün. Baharın ilk günü. 21 Mart. Hamza adımlarını daha bir sıkı atarak evine doğru yürüdü.

Bilemezdi elbet. O yalnız geceden elli yıl sonra, başka bir yalnız gecede, son büyük rolünü oynamaya hazırlanıyormuşçasına kendi ölümüne hazırlanırken bile, büyüklük dediği şeyin salt bencillik olduğu, bencilliğinse kişisel bir özellik bile olmadığı, bir kargış, başkalarının ona hazırladığı bir yazgı olduğu aklına gelmiş midir ki?

Ne tuhaf değil mi, kaderin garip bir cilvesi belki, kendi dışında kimsenin farkında olmayan, bununla neredeyse övünen bu adamın oyuncu olması, insanlığın değişen yüzlerini canlandırmaya çalışması. Yine böyle bir cilveyle, Dedem dediğim bu adam yaşamımın en sıcak yıllarının yaratıcısı, bekçisi oldu; bir o bana masallar anlattı. Ne verirdi bana bu güne dek dayanma gücünü o masallar olmasa!? Ama tabii, çok daha iyi olurdu bu güne dek dayanmasaydım, dayanmasaydım da ölseydim çok daha önce, yeniyetmeliğimin ilk intihar meraklarıyla birlikte canıma kıysaydım.

Belki bütün bunlar bir rastlantı, kaderin öyle garip bir cilvesi değildi; bilmediğim, anlamadığım bir yasanın kendini gerçekleştirmesiydi.

Saçmalıyorum. Olsun, saçmalamaya hakkım var artık.

Yirmibeş yıllık gazete bayii Abdullah Köseoğlu ne tarihin farkındaydı, ne de günün baharın ilk günü olduğunun. Ufacık büfesinin içinde kollarını kavuşturmuş gazete dağıtımını bekliyordu. Tarih değişiklikleri gibi, yaşamında bir karşılığı olmayan değişiklikler onu ilgilendirmezdi. Bugün de, her gün gibi, karısının geceden hazırladığı kahvaltıyı hiç konuşmadan, yalnız başına yemiş, sade sabah kahvesini içmişti. Birazdan gazeteler gelecekti. Sonra saat onbire doğru kahveye gidecek, gazete haberleri üzerine konuşacak, kahve çay dağıtan çocuğa homurdanacaktı. Sürüp gidecekti gün. Tarihin, ya da günün baharın ilk günü olduğunun farkında değildi.

Oysa bilmesi gerekirdi. Çok daha önce anlaması gerekirdi. Bugün hangi limanda olduğunu bilmediğim zavallı oğlu, ona ilk kez cılız bir "Hayır!" dediğinde ve o cılız "Hayır!"la birlikte sonsuz denizlere, çorak denizlere açıldığında anlaması gerekirdi. Bencilliğin ya çorak denizlerde, ya bir ödevler yığınının altında, ya böyle bir hücrede, ama ille de önünde sonunda kendi varlığını da yadsıyacağını anlaması gerekirdi.

Zavallı Dayım! Denize bakmayan, denize bakmaktan kaçınan, denizin

çağrısına kulak asmayan bir denizci. Hiç sulanmayan, dupduru bir çift mavi göz. Artık hiç anlamıyor "Hayır!" dediği o bahar gününü; andığında da yorum-suz anardı zaten, kendi yıkımını hiç sorguya çekmeden.

Sekiz yaşında başlamıştı Konservatuvara. Kısa bir süre keman bölümüne devam ettikten sonra, tiyatroya, Baba mesleğine yönltilmişti. Şimdi ondokuz yaşının bu anmadığı bahar gününde, doğumundan beri göğsünde taşıdığı bu ağırlığı ilk kez duymadan, boz, taş Konservatuvar binasından çıktı. Arkasına bakmıyordu; arkasında taş yapı kendi ağırlığının, devinimsizliğinin simgesi gibi duruyordu. Bu hafiflikle eve girdiğinde Annesiyle Ablası gülümsediler, yıllardır onu her gördüklerinde gülümsedikleri gibi, biraz hafife alarak ya da ciddiye almayarak, ama alabildiğine sevecen. Onlara kızmak elinden gelmediği halde ciddileşti, biraz da diklenerek kararını bildirdi. Okulu bırakıyordu, vazgeçmişti oyuncu olmaktan, baba mesleğini izlemekten, bu akşam da gidiyordu zaten, önce bir otobüsle İzmir'e, oradan da

Annesi, ki zaten hiçbirşey anlamamıştı, hiç anlamazdı, gülcük yatışturmaya çalıştı; oysa Ablası, Annem yani, bilinmez nereden, belki duruşundan, belki sesindeki ürkmekten anlamıştı kararının neredeyse kesin olduğunu. Belki caydırarak bir sözün, bir yolun olduğunu, ama o sözü, o yolu kendilerinin bulamayacaklarını, bulabilecek olanın da, Babalarının da bulmayacağını bilmişti. Ayağa kalkmıştı o yüzden birden. Ayağa kalkmış öylece bakakalmıştı kardeşinin yüzüne.

Annesinin bütün yakarmaları yolculuğunu bir hafta ertelemesini sağlayabilirdi ancak. Annem, yani Ablası, bir şey söylememiştir. Kuşkusuz, karşıkonmaz olan karşısında o zaman da sessiz kalıyor, gereksiz konuşmaları başkalarına bırakıyordu. O hafta boyunca hiç konuşmadı bu konuda, Annesinin Babasını hazırlama tasarılarına karşı çıktı yalnız, birden söylemek taraftarıydı, belki de Babasının tepkisinin ne olacağını daha iyi kestirebildiğinden.

İşte, aile sofrasında toplanmışlar; Annecannem endişe içinde kıvranırken, Annemin yüzünden hiç bir şey belli olmazken, Dayım beklerken, yalnızca beklerken, Babası gülümsemesini daha bir tatlılaştırarak, ve böylelikle sözlerinin etkisini daha bir yıkıcı kılarak, "Demek gidiyorsun İlhançık, öyle mi?" diyor. Nereden haber almıştır, hiçbir zaman öğrenilemedi. Sözlerinin etkisi umduğu kadar korkunç olmuştu. Herşeye hazır olduğunu sanan Dayım, "İlhançık", bembeyaz kesilmiş, konuşamıyordu. Dedem ezici zaferinin son darbesini vurmak istercesine başka bir konuya geçecekti ki, yüzü kadar ifadesiz bir sesle Annem "Evet, gidiyor" dedi. İki kardeş birlikte sofradan kalktılar ve Dayımın odasına girdiler. O gece sabaha kadar ne konuştuklarını, hâlâ ikisinden başka kimse bilmiyor.

Abdullah Köseoğlu "Bakalım, bugün de gecikecekler mi?" diye homurdanıyordu ki, sokağın üst başından kamyonetin tanıdık sesini işitti. Daha da bir somurtarak, dağıtıcıların şakalarına karşılık vermeden gazeteleri aldı, yere yığıdı. Dağıtıcılar gitti.

Günün en heyecanlı dakikaları gelmiş çatmıştı. Beceriksizce bir sigara yaktı. Gün boyunca içtiği tek sigara olurdu bu saatte yaktığı sigara. Gazetelerden birini, içinde en sık cinayet haberi bulunanını açtı ve uyandığından beri ilk kez yüzü parladı. Hızla eğilerek aşığlardan bir yerden bir dosya çıkardı: Cinayetler Dosyası. Abdullah Köseoğlu artık cinayetleri dosyalamaya ilk karar verdiği günü anımsamıyor. Ama dosyalamaya başladığından beri cinayetler giderek yaşamının tek tutkusu, günlerinin doruğu olmuşlardı. İlk başlarda her cinayeti dosyalardı. Sonra giderek uzmanlaştı, ilginç bir yanı, farklı bir özelliği olan cinayetleri seçmeye başladı. Ve işte şimdi dosyaları seçkin bir cinayetler ailesi ile doluydu.

Dosyayı yanına koyduktan sonra büyük bir ciddiyetle gazetede ki haberi okumaya başladı. Okudukça yüzü asılıyordu. Cinayet işine yaramadığından değil, katilin kimliği yeterdi haberi dosyalaması için, ama katilin fotoğrafı, içinde tanımlanması güç, öfkeye benzer bir duygu uyandırıyor. Oysa şükran duyardı genellikle dosyalarını kabartan adamlara. Ama bu seferkinde bir katil yüzü yoktu; sanki bir numara yapıyormuş gibi. "Önünde sonunda adi bir katil işte!" diye homurdandı.

Peki ne konuşulursa konuşular, ne farkettili? Hiç bir şey öğrenilmedi, hiç bir şey değişmedi. Başka türlü olamayacak her şey başka türlü olmadı. İşte Dayım, ipini koparmış kayıklar gibi sulara salınıyor, güverteleri dolaşılıyor, herşeyi vaktinde yapıyor, ve hiç denize bakmıyor. O bahar günü o "Hayır!" a her şeyini koymuş ve her şeyini yitirmişti.

Şimdi, bencillik denir mi onun bu insansız yaşamına, sorgusuz sualsiz yaşamasına, cılız başkaldırmasına,

yoksa başka bir şey mi, beceriksizlik mi

ya da bilmemek mi başka bir insanla birlikte olmanın ne demek olduğunu daha önemlisi nasıl olduğunu

yoksa

yoksa benim ancak ölüm pahasına edinebildiğim bu bilinç mi, insanlarla birlikte olmanın, paylaşmanın olanaksız olduğu bilinci mi?

Nereden aklıma geldi şimdi Dayım? Sanki bir o mu kendini bir boşluğun ortasında bulan, bir boşluğa sığınan? Dedem'in kısır bir boşluğa itelediği?

Yalnız bir baba olsaydı kendisini "şeytani" diye nitelemeyi seven bu adam, Dayım'ın durumu bir ayrıcalık kazanabilirdi. Ama Babası gücünü denemek, bencilliğin sınırlarını sınamak için gereğinden çok olanak buldu; bir Hoca olarak.

Hiç değilse Dayım başkaları gibi yapıntılara sığınmadı, çocuk yapmadı, bu hasta dölü sürdürmedi, sahte yataklarda avunmaya çalışmadı. Yeryüzünde ve gökyüzünde her şeyle ilgisini kesti.

Başkaları bambaşka yollar seçtiler. Dedemin öğrencileri yıllar önce,

artık unutulmuş bir zamanda,

Ankara evlerinin loş odalarından, ya da uzak Anadolu kasabalarının kühî güveninden koparılmış bu donuk yüzlü oyuncular,

tutmamış birer aşırıydılar hepsi de.

İçinden çıkukları dünyayı küçümsemeyi, babalarından gördükleri,

mutluluk değilse de güven, iç huzuru veren her şeyden,

tesbih çekmekten, türkü söylemekten, nargile içmekten ve ezan sesinden tiksinişmeyi öğrenmişlerdi. Topraktan ve tarihten kopmuşlardı, olmayan bir tılsımlı sahneye doğru. Dört dilde ulu doruklardan, sanatçının yüce yalnızlığından söz eden Hocaları, herşeyi sahnede bulacaklarını söylüyordu. Orada, oynadıkları insanüstü kişilerden alacakları güç, her şeyi değiştirecek, yaşamlarını bir arılığa dönüştürecekti.

Bilmiyorlardı ki sözü edilen şeyler boş kalıplardır, ancak kendilerinin vereceği canla yaşar kılınabilirler, ve o canı verebilmek için hiç tanımadıkları, örneğini görmedikleri türden bir alçakgönüllülüğe sahip olmak gerekir.

Farklı adlarla da ansalar hep aynı umutlarla çıktılar sahneye: Toz kokuyordu. İnsanlığın önünde değil, küçümsemeyi öğrendikleri kişilerin alkışları için oynuyorlardı. Kimsenin bir şeye aldıracağı yoktu. Othello'nun kıskançlığı uysallaşılıyor, Orestes'in suçu önemini yitiriyordu. Ariel'in şarkısı hiç işitilmiyordu. Ağızlarında bir kül tadı sahneyi terkettiler. Ertesi gece yine çıkmak üzere. Yıllar boyu kıyı kentleri, deniz dibi sarhoşluğu öyküleri dinlemiş, denizi bulmak için bir çöl yolculuğunu göze almış bir seyyahın, sonunda kendisini denize ulaştırarak kapıyı açıp da karşısında yine çölün uzandığını görünce duyabileceklerini duydular.

Ama hiçbiri, o apaçık, o görünür bağıntıyı, Dedemin söyledikleriyle sahneyi terkettikleri zaman, ve her zaman, ağızlarında duydukları kül tadı arasındaki bağıntıyı kurmadı, kurmayı seçemedi. Dedemi suçlamadılar. Suçlamak için de bir birikim, bir dayanak gerekir. Oysan onların, Dedemin onlara vermiş olduğu umut dışında hiç bir şeyleri yoktu. Düşkırıklığından öteye hiç bir şey kalmadı.

Suçlamak bir yana, yaşamlarını belirleyen, ölüm halindeyken çoğunun başlarında hayaleti belirecek olan adamı anlayamadılar bile.

Oysa ilk zamanlar böyle değildi. Büyük adamlar biraraya gelirlerdi; büyük tiyatro adamı, büyük müzisyen, büyük ozan büyük masalarda. Hepsi en büyük adam büyük Atatürk'ün koruduğu büyük sanatçılardı. Birbirlerine "Merhaba Büyük Sanatçı", "Koca Reis" diye mektuplar yazarlar, biraraya geldiklerinde, birbirleri için hemen o anda şiirler düzerlerdi. Ya da coşunca Dedem kalkar, bir tirad attırırdı. Bu çorak topraklarda sanat ateşini yakacaklardı, geri kafalılıktan, bağnazlıktan yılmadan. Büyük aşklar devri. Hemen her hafta, hiç değilse bir kere, onlardan biri için canına kıymağa kalkışmış bir kadına ait bir haber okunurdu gazetelerde.

Ama büyük adamların modası çabuk geçti. Birden ortalık kalabalıklaştı. Düşmanların yerini onların varlığına aldırılmayan birileri, kimler?, aldı. Kendilerini besleyen düşmanlığın, karşı koymanın yitişine dayanamadılar. Aslında bir seraplar dünyasında yaşadıklarını, bir gölgeler ordusuyla boğuştuklarını kabul etmektense, hepsi birer birer dış dünyaya açılan pencerelerini kapadılar. Eksikliğini duydukları düşmanlığı kendi aralarında yarattılar. Aşklar yatak oyunlarına dönüştü, tutku yerini orta karar bir sapkınlığa, büyük düşmanlıklar yerini küçük hesaplara, küçük çekişmelere bıraktı.

Çocuklar geldi. Islıklarıyla sokağı bir baştan bir başa çınlatan çocuklar gazeteleri almaya geldiler. Güzel isimleri ve kararmış yüzleri vardı. Cinayet, artık, bu aykırı bir neşeyle neşeli çocukların elinde daha bir hızlı yayılacaktı.

Abdullah Köseoğlu hiç konuşmadan verdi gazeteleri; elinden gelse onların neşesini kaçırmak isterdi. Ama çocuklar onu ve suratsızlığını gündelik yaşamın tekdüzelikleri arasındaki yerine yerleştirmişlerdi; sıkın bir kunduradan, sevimsiz, boz bir duvardan daha etkili olamazdı bu yüzden.

Islıklar yerlerini gazeteleri okuyan çocukların yüksek perdeden seslerine bıraktılar:

— Vay anasını! Karıyı bıçaklamış be!

— Ölmüş mü?

— Ölmüş. Yazık, güzel de karıymış.

— Kaç yerinden bıçaklamış?

— Bir kere bıçaklamış. Ne sandın oğlum, baksana herif bilim adamıymış; bunlar bilir bıçağı nereye vurursan öldürücü olacağını. Bir kere sokmuş, pat, karı yerde.

— Neden öldürmüş ki?

— Sevgilisiymiş.

— Ama neden öldürmüş?

Kimbilir, belki de yıllar sonra Dedemin bana anlattığı masalları aydınlatan ışık da, bu ilkyılların, benden önceki yılların daha küçülmemiş, bencillğe dönüşmemiş tutkusundandı.

Hiç anlatamadım masalları. Gençliğimde, Üniversite yıllarında daha dostlarım olduğu, onlarla sık sık görüştüğüm zamanlarda bile anlatamadım. Hepsinin geçmişinde benzer masallar vardı; hiç düşünmeden, sorguya çekmeden kabullendikleri, sevdikleri. Oysa ben nasıl olağan bir şeymişçesine kabullenirdim bu ılık, bu dingin dünyayı.

çevremde kör bir gücün insanları hiçe saydığını göre göre!

Benim dünyam önce insanlara bölünüyordu, tek, anlaşılmaz, yoğun insanlara, sonra büyüdükçe o insanların da kendi içlerinde bölündüklerini gördüm. Oysa masalların ılık iklimi bütün insanları, bütün çocukları sarıyordu, aradaki farkları azaltarak, önemsizleştirerek.

Gözümün önüne kocaman haliyle o oda geliyor; Dedemin odası. Yıllar sonra, duvarlarında Dedemin çeşitli rollerde çekilmiş resimleri asılı duran o odanın evin en küçük odası olduğunu öğrenecektim.

Küçük yatağında korkuyla uyanırdım, çevre kapkaranlık olurdu. Penceredeki basma perdeler bile ışık vermezdi. Soğuk olurdu. Yataktan birden fırlar, buz gibi taşlara terliksiz basarak o tılsımlı odaya giderdim. Bazen Dedem, kapısının önünde ayak seslerimi duyunca uyuyormuş gibi yapardı; ama beni kandıramazdı, bilirdim hep uyanık olacaktır, beni bekliyor olacaktır. Sıcacık yatağına girer, Dedem'e sokulurdum.

Çok geçmeden gündoğumunun gümüş rengi odaya yayılırdı, çevreyi belirsizleştirir, bizim masallar alemine dalmamızı sağlayacak dekoru oluştururdu. Neydi bu masallar? Başkişi hep bir at olurdu, Dedem'e gençliğinde armağan olarak verilmiş bir at. Daha o zamandan bu at Dedem için tutkularının, büyüklüğünün, gelecekteki utkusunun bir simgesi olmuştu.

Ama masallar başlayınca at da başkalaşır, o mağrur, yalnız ve soylu at olmaktan çıkıp, insanları insanlara götüren iyi bir at olurdu. Kanatlanır bizi yıldızlara çıkarırdı, ama orada Dedemin beklediği o yüce ve soylu yalnızlık ol-mazdı bizi karşılayan. Gülen, çocuk yaratıklar olurdu orada, el sallarlardı, bizi kendilerine çağırırlardı. Yıldızlar sanki yalnız onları dolaştırmak, onları birbir-lerine kavuşturmak için vardı. Yıldızların arasını periler süslerdi.

Sonra Dedem başımı, gözkapaklarımı okşamağa, beni hafif hafif sallamaya başlardı. Gün doğarken uyurdum. Yeniden, bütün aileyle birlikte kahvaltı et-mek için uyandığımda Dedem gitmiş olurdu. Kalkar kahvaltı ederdim. Gündoğumu Dedemle bana kalırdı.

Memur eşleri az ışık alan odalarında kalktılar. Daha yüzlerini yıkamadan, çapaklı gözlerle kahvaltı sofralarını kurdular. Yüzlerini yıkadılar. Kapılardan gazeteleri aldılar. Kocalarının ta-baklarının yanına koydular.

Artık her şey hazırdu. Kocalar kalktılar. Kahvaltı sofralarına oturduklarında gazetelerini açınca cinayet haberini okudular. Ama cinayet, bu loş, bu sessiz odalarda çkiciliğinden çok şey yitiriyordu. Konuşmalar, sokakların tutkulu yorumları mırıl-tilara dönüşmüştü. "Bu gazete de çok fazla cinayet haberi veri-yor" ya da "Değiştirsek mi acaba?", ya da daha acımalılar "yazık olmuş". Çok düşünceli bir baba, karısına gazeteyi ço-cuklara göstermemesini söyledi.

Sonra kocalar kalktılar, işlerine gitmek üzere evlerinden çıktılar. Dairelerde cinayet bir iki cümleyle anıldı. Sonra unu-tuldu, uzak olayların belirsizliğine doğru.

Evlerde, kahvaltı sofralarında şimdi çocuklar oturuyor. Anneleri öğlenin ve akşamın yemeğini hazırlarken.

İçlerinden biri, iri mavi gözlü bir çocuk, baş sayfadaki haberi heceledi:

— Anne, bu adam bu kadını niye öldürmüş?

— Bilmiyorum. Herhalde kötü bir adam da ondan.

Çocuk bu yanıt üzerine biraz daha baktı gazeteye.

— Ama kadını seviyormuş. Sevgilisi demek, kadını seviyor-muş demek, değil mi?

— Evet, öyle demek.

—Peki, niye öldürmüş kadını?

Bir farketselerdi, farkına varabilselerdi bencilliğin kendi kendisinin düşmanı olduğunu, bindiği dalı kestiğini, büyüklüğün bile bencillikle beslenemeyeceğini. Ama işte tam da buydu kusurları, kendi dışında, kendi tutkuları dışında hiç bir şeyin farkında olmayanlar nasıl bunları düşünebilir, nasıl başkalarını gözetebilir, Tanrı'yı bile kendi tanıkları olarak algılayanlar. Hiç değilse küçüldüklerinin, küçükleştiklerinin farkına varsalardı

o zaman belki

tanrım! ne yaptım ben! Bu kadar mı küçülecektim, böyle mi yadsıyacaktım kendimi sonunda! bu mu olacak benim ölümüm? bu güne dek her yaptığımın sorumluluğunu üzerime almakla, eylemlerimin sonuçlarından kaçmamakla övünen ben, cinayetimin özürünü yarım yüzyıl önce bir çocuğun bir sahnede yalnız kalmasında, yalnız bırakılmasında mı arayacaktım!? bıçağın Işığın yüreğine girişini sonuna dek yaşamak istemiyorum, doğrusu bu. O et bıçağın, o yağlı et bıçağının. Tanrım, tanrım, ne yaptım, ne yapıyorum, beni kurtar.

Ama ne gelir elden? Yalnız korku mu? Kim suçlayabilir beni, kim "Kendi sorumluluklarından kaçıyor işte" deyip geçebilir, bu pusulasını şaşırmış son akıntıya?... Benden başka.

Ne gelir elden? Bir yığın yol, sokakçık, kesişen, ayrılan, döne döne ilerleyen, tekrar bulunan, hiç buluşmayan, hiç bir yere çıkmayan bir sürü yol, bir yamak, kaç iplikten, kaç ipten oluştuğu belirsiz, hangisini izlersem bulacağım yaşamımın resmini? İki evliliğinden sonra Annem, Annem ve Dayım, düşünmemiş uzun zamandır, neyi düşünmemişim uzun zamandır, Dayım ve Annem, iki kardeş, ben Feride ve Ablam üç kardeş, Feride daha çok küçük, Feride belki bizden değil, Feride belki kurtulur, iki kardeş, sonra üç kardeş, sonra babalar, sevgililer, anneler, kardeş gibiler, hatta dostlar bile, onlar bile, sonra bambaşka bir yerde Işık, hâlâ Işık, hep Işık, kendim öldürdüğüm halde ölümüne inanmadığım Işık bambaşka bir yerde, arada yalnızca bir et bıçağı, yalnız yağlı bir et bıçağı bağlıyor iki öbeği birbirine.

Eğer evet eğer o yağlı et bıçağı hayır bu değildi söylemek istediğim eğer o küçük çocuk evet evet o küçük çocuk sahnede

sahne ışıklarında o küçük çocuk sahne ışıklarında o küçük çocuk çok küçük çocuk sahne büyük kimsenin yüzünü görmediği yapayalnız o küçük çocuk

Burası neresi, tanımıyorum. Bir oda evet, ama duvarı yok ki! Ama duvar yoksa, duvarın yerinde olan ne? Boşluk galiba, evet duvar yok boşluk var. Bu adımları tanıyorum, evet tanıdığım birinin ayak sesleri bunlar; tanıdığım biri gelecek, kim?

Şimdi görüyorum, boşlukta bir mezar var, daha doğrusu boşluk değil, ovada bir mezar var, ucu bucağı görünmeyen ovada. Çok heybetli bir mezar, büyük bir mezar. Üzerindeki koca taş yavaş yavaş kalkıyor. Tamam işte, beklediğim gelecek, adımlarını işittiğim buymuş demek, şimdi gelecek.

Oh! Dedemmiş neyse. Elini uzatıyor bana, bana doğru yaklaşıyor, birazdan yanımda olacak. Niçin bu kadar rahatlıyorum, yanlış, rahatlamamam, ürkmem gerek. Dedemin karşısında Işık varmış meğer, niye görmedim şimdiye kadar? Bir yolun iki yanında duruyorlar, onların ışığıyla görüyorum yolu. Dedemin yeşil, yeraltı ışığı, Işığın soluk da olsa ak aydınlığı. İkisi de yola doğru yürüyorlar şimdi, çok yavaş hareket ediyorlar, edebiliyorlar, ama yarışıyorlar belli. Yarışlarının ödülü de benim besbelli. Ben de yolun üzerinde yürümeye başlıyorum; hangisine doğru

Hayır!

ellerimde tuttuğum, bulanık bir parıltıyla parlayan bu nesne ne? Bir bıçak. Niçin? Kim verdi bana? İstemiyorum. Işık yola yetişmiş, Işığa doğru yürüyorum, elim kalkıyor. Hayır! Ben Işığı istiyorum, Işık karşımda, elim kalkıyor. Bıçak iki aydınlığın arasında parlıyor.

Ben seçtim bunu, bir yazgı filan değil. Bıçak Işığın bedenine giriyor. Bunu istemiyordum. Onu tutmak, kollarıma almak, kucaklamak istiyordum, kımıldayamıyorum.

Yer kayboldu. Düşüyorum, düşüyorum, hiç bir yere doğru düşüyorum. Hayır, birden altımda bir şey var, bir ayna. Aynanın içine düşüyorum. Aynanın içinden bakıyorum. Karşımdan bir ayna daha geliyor. Benimkinin karşısına, tam karşısına geliyor. Hayır! Bunu yapmasınlar, ne olursa olsun bu değil. Nolur götürün o aynayı! aynalar karşı karşıya geliyor. İç içe aynalardan geçiyorum. Ayna içinde ayna, ayna içinde ayna ayna içinde ayna ayna içinde ayna ayna içinde ayna

Uyumuşum. Ne tuhaf, burada uyunabileceğini, böyle kendiliğimden, hiç çabasız uykuya dalabileceğimi hiç düşünmemiştim. Sırtım tutulmuş. Soğuktan mı? Yoksa düş mü gördüm, gerildim mi? Belli olmuyor hangi uykunun bir sınav, bir boğuşma, hangisinin bir başış olacağı.

— Ne bağırıyorsun?

— Ha?

— Ne bağıryorsun, dedim.

— Sen kimsin?

— Kim olacağım, gardiyanım tabii.

— Ha, tabii. Bağıryor muydum?

— Bağırmak ne kelime böğürüyordun. Hem de danalar gibi. Rahat vermez misin sen adama?

— Kusura bakma. Kâbus görüyordum herhalde. Ondan bağırmışımdır.

— Peki neyse. Hem öğlenleri de uyuma, gece uyuyamaz, başımıza ekşirsin sonra... Suçun neydi senin?

— Suçum mu? Ha, suçum tabii. Cinayet.

— Vay anasını! Neyse, bana ne. Haydi hoşça kal.

— Dur bir dakika.

— Ne var.

— Biraz kalır mısın?

— Yasak... Kimi öldürdün?

— Sevgilimi.

— Aldatmış mıydı seni?

— Yok öyle değil. Zaten üç yıl önce sevgilimdi. Üç yıldır görmemiştik birbirimizi. Evlenmiş bu arada.

— Onun için mi öldürdün?

— Hayır.

— Tuhaf adamsın. Ne iş yaparsın?

— Hocayım.

— Nasıl Hoca?

— Üniversite hocası. Senin sevgilin var mı?

— Evliyim ben.

— Peki, eskiden de yok muydu sevgilin?

Yaklaşıyorum. Ne arıyorsam ona doğru. Ne öğrenmek istiyorsam bu adamdan. Ama işte gözlerinde birdenbire bu donukluk geçmiş bir zamanın, yalnız geçmiş de olmayan bir zamanın, başka türlü bir zamanın imi değil mi? Yoksa saçmalıyor muyum? Kendi görmek istediğim şeyleri mi görüyorum?

— Evet, vardı. Çok eskiden. Ben askere gitmeden önce bana mendil vermişti.

— Sonra ne oldu?

— Askerden köye dönmedim ki. Ankara'da kaldım. Orada burada çalıştım. Sonra bu işi buldum. 13 yıldır bu işte çalışıyorum. Öldüğünü duyunca çok ağladım. Bizim köylülerden biri söylemişti de.

— Öldürür müydün onu?

İrkilttim onu. Tabii irkiltirim. Artık kendimi tanıyamaz oluyorum. Nasıl bir duygudaşlık yaratmaya çalışıyorum ki bu adamla? Bir suç ortaklığı mı aradığım? Bu kadar alçalabilir mi insan?

— Bilmem... Başka türlü bir insan olmalı insan katil olmak için. Hem zaten o mendil var ya, askere gitmeden önce verdiği, kaybettim onu.

Sonunda gelinlik geldi. Yatağın üzerinde duruyor, günışığına karışmayan, günışığıyla uyuşmayan ak bir leke olarak.

İşte, Evinç Tan 22 yaşında ve Üniversite mezunu, gelinliğini giymeden önce bacaklarını seyrediyor. Memnun hoşuna gidiyor bacakları. "Aykut her zamankinden farklı mı okşayacak bu akşam bacaklarımı? Sahibi olarak mı?" Evinç'in gözü yerde duran gazeteye takıldı. "Böyle bir budalayla evleneceğine, şu gazetede ki kadın gibi öldürülseydim daha iyi değil miydi? Belki o zaman...", tamamlamıyor düşüncesini. "Allah Allah! Katil Üniversite'den biriymiş. Demek bizden biri de bazen böyle bir çıkış yapabiliyor. Aykut öldürebilir miydi beni? Neredee! Daha bugünün doğru dürüst farkında değil. Hoş, farkında olsaydı, tutup da bana baharın ilk gününde evlenmemizin anlamlılığından söz etseydi alay ederdim onunla."

İKİNCİ BÖLÜM

Alçakgönüllüdür gazeteler. Özel bir ilgi beklemeksizin, usulca alırlar yerlerini gündelik düzen içerisinde. Üst üste tütürülen sigaralar, yetiştirilemeyen işler, uzayan, geçmek bilmeyen saatler, erken başlanmış içkiler, artık törenselliklerini yitirmiş alışkanlıklarla doldurulan boşluklar arasında dingin bir kerevet oluştururlar umarsız düşünce için, yorgun bakışlar için. Anlamaları yoktur, kendi renkleri yoktur, renklerini çevrelerindeki oluylardan alırlar. Bir oğul o akşam eve ilk kez konuk çağırılmışsa, yanlışlıkla, kızaran patateslere o günün gazetesi yataklık edebilir. Kızarma yağlarının ardından okunmaya çalışılan haber, sırf alışkanlık yüzünden alınıp da bütün gün koltuk altında taşınan gazetenin okunmayan haberi değildir. Gazetelerin anlamı yoktur.

Yine de

Yine de, bir kadının telaşını bir işadaminin meraksız dikkatine, sınav heyecanıyla titreyen bir öğrencinin endişesini ölüm döşeğinde yatan bir hastanın korkusuna ileten bir ağ. Özel, tekil kuruntularımıza karışsalar da, bizi birbirimize götüren götürecek olan, belki, denersek, çok uğraşırsak götürebilecek olan

bir yol

bir yol olmasa da ortak bir im, özel, tekil kuruntularımızın ortasında.

Bizi birbirimize bağlayan anlamsız bir iplik.

Annem geldi, tekbaşına, sessiz. Geldiğine sevindim, tekbaşına geldiğine sevindim. Eğer gelselerdi ötekiler, evliliğinde bile yaşlı bir kızı andıran Ablam, çocuksuz ve kuru, ancak üzülebileceği kadar üzülmüş Dayım, üzülebileceği kadar üzülmüş ve hiç bir şey anlamamış, her şeyi anlayabilecekken hiç bir şey anlamamış, hatta dostlarım, Feride ve müstakbel eniştem bile, beni hep her şeyi büyütmele suçlayan, bizim aileye hiç benzemeyen Feride ve müstakbel eniştem bile, gelselerdi, soru sorarlardı, hiç bir şey yapmasalar. Oysa Annem, ki o önlemiştir diğerlerinin gelmesini, nasıl önlemiştir bilmem, ama önlemiştir; hiç soru sormadı, bir ihtiyacın var mı diye sordu, davayı bile sormadı. Kuşkusuz anlamıştır davanın önemsiz olduğunu, yılların temriniyle karşıkonmaz karşısında sessiz kalmaya, gereksiz konuşmaları baş-

kalarına bırakmaya alışkın Annem davanın hiç bir şeyle ilişkisi olmadığını anlamıştır. Bu geçen günlerin bir hazırlanma olduğunu, ve artık benim neredeyse hazır olduğunu görmüştür, gözlerimde görmüştür, sigara içişimde görmüştür, hoşgeldin, merhaba deyişimde görmüştür.

Hazır mıyım gerçekten? Ve neye? Onun adını koyabildiğimde bitmiş olacak. Yakındır. Ölümün anlamını mı söylemeye çalışıyorum? Kimin ölümünün? Işığın ölümünün, öldürülüşünün mü? Benim ölümümüm mü? öldürülüşümün mü? İksi aynı ölüm mü? Benim yaşayacağımla Işığa yaşattığım.

Önce o yağlı et bıçağının Işığın bedenine girişini sonuna dek yaşamam gerek, sakınmadan, özür aramadan, bütün doğurgularını karşılayarak. Ama o zaman da hep gözümün önüne köhne bir sahnede, sahne ışıkları altında yalnız, ama yapayalnız kalan ve on yaşının sesiyle "olmak ya da olmamak" diye haykıran bir çocuk geliyor. Bir çocuk, sonra bir kadın. Yıllar yılı kurtarılamayacağı kurtarması, düzene sokulamayacağı düzene sokması beklenmiş, şimdi bir çatıkatanda görevin gölgesinden bir sevgi kırıntısı damıtmaya çalışıyor. Benliği olanaksız bir göreve adanan bir insan o görevi yadsırsa...

Çatıkatinin duvarları beyaz, ama ne yapsa kır çiçekleri aykırı duruyor, sonra Ege'den belki bir yel esiyor, bir denizci denize hiç bakmıyor, ve Işığın gözleri her zaman, Işığın gözleri bıçağı gördüğü zaman, Işığın düşüşü, sessiz düşüşü, bedeninin, o kendi bedenimden daha iyi tanıdığım bedeninin kaldırırma çarpınca çıkardığı ses

Dur! Toparlan! Kaptırma kendini bu imgelerin çıplak acısına! Daha değil. Hazırlanılması gereken

Bir de önleyemeyeceklerim var, Annem'e çektirdiğim, daha da çektireceğim acı; gerçi başkaları da olacak üzülen, acı çeken Feride örneğin, ama o beklüyordu ne olacağını tam sektiremediğ bu felaketi, hem o gençtir, acı çekmekte daha bizim kadar ustalaşmamıştır.

Oysa Annem; Annemin yüzü balmumundan bir maskeyi andırıyordu bu sabah geldiğinde, acının kalıcı iziyle yeni bir biçim kazanmaya hazırlanan balmumundan bir maske. Sonuncu darbeyi de çocukları arasında kendisine en bağlı olanından yedi. Mutsuzluğun hiç değilse düzenini koruduğu, alıştıığımız sınırlarına çekilmiş görüldüğü bu sıralarda.

Ama hatalıydı Annem; bir çatıkata, ne kadar iyi korunursa korunsun bir çatıkata bencilliğin o sınırsız gücüne karşı koşamaz; hele yıkımının tohumlarını kendi içinde taşıyorsa. Birlikteliğin olanaksız olduğunu ancak iki kez evlendikten sonra öğrenen Annem, şimdi yalnızlığın, tekbaşınalığın ol-mazlığını mı anlayacak?

Annemin önce denediği çözüm şuydu: Bencillğe, ya da deminden beri "bencillik" diye, yanlış bir adla da olsa "bencillik" diye andığım kör kasırgaya karşı sorumluluğa sığınacaktı. Dar, ıssız bir boşluğa doğurulmuştu; nereden, kimden bilinmez, aldığı bir sezgiyle o ıssızlıkta yaşayamayacağını, yaşanamayacağını gördü. O ıssızlığı kendisinden bekleneni, hatta beklenilmeyeni de yaparak aşacaktı; kendisine yadsınan dünyayı bir görev olarak üstlenmeye karar vermişti. Sonunda başkaldıran belki bedeni, belki düşleri olmuştur, görev berisi bir sıcaklığın açıklığıyla, bilmiyorum. Belki de yalnızca kör tutkulara bağlı olarak sınırların hep kayar görüldüğü, ama hep daraldığı bir acunda kendi çabalarının sonuçsuzluğunu, kendi işlevsizliğini gördüğünden, her nedense neden, o kadar önemli değil, ama sonunda vazgeçti. Şimdi bir çatıkatında her şeydenyalıtmaya çalıştığı küçük bir mutluluğu, küçücük bir mutluluğu, nadede bir çiçek gibi bir mutluluğu nasıl büyütebileceğini düşünüyor.

Şimdi o küçük çatıkatındadır. Ağlamıyordur. Daha değil. İçinde kapkara bir şey yoğunlaşıyor, üst üste içtiği sigaralardan çevresine yayılıyordu, çevresine, yaşamına her şeyi karartarak, koyularak. Hayır ağlamıyordur, ağlamıyordur. Yarın yeniden gelecek, ben ölünceye kadar her gün gelecek, ondan sonra cenaze işleriyle uğraşacak, gazeteye ilan verecek, taşımın üzerine ne yazılacağını düşünecek.

Her yere girer gazeteler.

Belki çocuklara dokunmazlar, ama onlara bakanların, onlarla konuşanların gülümsemelerinde yansır, çevrelerinde gündün güne daralarak, genleşerek, karararak, açılarak değişen, ama yine de tutarlılığa benzer bir şeyi sürdürmeye çalışan havaya kendi çaplarınca da olsa ufak da olsa bir şeyler katarlar.

İşte anaokulu öğretmeni Özlem Erol: gün boyunca çocuklarla oynarken, onlara masallar anlatırken, anlatırken zihninin üçra köşelerinde bir yerde, sabahleyin gazetede resmini gördüğü adamı —nedense "katili" diyemiyor— daha önce görmüş olup olmadığını çıkarmaya çalışmakla uğraştı. Ama bu saatte sevimliliklerini, coşturuculuklarını yitirmiş çocuk haykırmalarının üzerine kapıyı çekecekken gözü yine gazeteye takıldığında, artık emin daha önce görmüş olduğundan. Ama kimdir, nerede görmüş, hangi bağlamda bilmiyor.

Yol boyunca da bilmeyecek, ta ki bir eliyle kesekâğıtlarını dengelerken diğer elindeki anahtarla kapıyı açana

Hiç ağlarken gördün mü Annemi?

Dedem öldüğünde ağlamıştı, her şey bittikten, cenaze kaldırıldıktan, başsağlığı dileycileri savıldıktan, Anneannem avutulduktan sonra, Annem bir köşeye çekilmiş, sessiz sedasız, hiçkırmadan ağlamıştı. Geniş bir ırmığın denize karışması gibiydi gözyaşları.

Belki ilk o zaman anladım Annemin neyi korumaya çalıştığını, korumak da değil kurmak, her şeye karşın kurmak, kendi başına kurmak. Dedem, ki Baba olmaktan kaçmıştı, baba olmaktansa bir dahi, bir önder, bir hasım olmayı yeğlemişti, ama işte Annem Babası için, babasını yitirmiş bir kız çocuğu olarak ağlayarak, kendi doğallığını kurmaya çalışıyordu.

Cenazede ağlamayarak, susarak, hatta zaman zaman gülümseyerek herkesi yadırgatmıştı. Diğerlerinin, Dedemin öğrencilerinin, hatta Dayımın bile görmediğini, Babasının vaktinde ölmüş olduğunu, daha çok yaşamının onu mutsuz edeceğini, mutsuz etmek de değil süründüreceğini, vaktinde ölme ayrıcalığının da, hiç hakketmediği halde bu ayrıcalığın da Babasına tanınmış olduğunu görmüştü. Bu yüzden cenazede Hocasının kızı oldu, ağlamadı. Sonra, her şey bittikten sonra Babasına ağladı. Doğal olan her şey gibi bu da yadırgatıcıydı bizim için.

Sonunda herkes kendi yasını kendince tutmak üzere evlerine çekildiğinde, Annem, Feride ve ben o küçük çatıkatında buluştuk. Ben masallardan söz etmeye başladım, onlara ilk kez masalları anlattım. Tabii herkes bilirdi Dedemin bana masallar anlattığını, ama masalların içeriğini öğrenen ilk insanlar oldular Annemle Feride o gün.

Ve işte yine masallar karşıma çıkıyordu. Her köşede, her dönemeçte karşıma çıkan masallar da aslında yaşamın yadsınması değil miydi? Düşlerimde bile, kendi imgelemimin özgürlüğünde bile yaşamla anlaşmak, ona boyun eğmek büyüklüğünü gösterememişim. Ama hiç değilse masallarda yaratılan düzen inşancaydı, doğal olmasa da. Oysa bu sürdürdüğümüz (artık sürdüremeyeceğim) yaşam...

Hem masallar değil miydi baba, hoca ve insan olmayı reddeden bir adama dede olmayı kabul ettirebilenler; bir kez olsun kendisini yaşamın doğal akışına bırakabilmesini sağlayanlar? Yıllar sonra, ikimizin de hiç beklemediği bir zamanda, Dedem artık öğrencilerine bile verdiklerini kıskanmaya başlamışken, yalnızlığının, kendisini yalıtmasının gitgide diri diri gömülmeyi andırmağa başladığı sıralarda, ölümüne birkaç ay kala, masallar bizi yeniden birbirimize yaklaştıracaktı, yitirilmişliklerinin bilinciyle.

Şimdi bile beni yaşama bağlayabilecek tek şey masallarla ilgili; ilk kez yeniyetmelik çağında duyduğum ve bütün tutkularım yavaş yavaş sönerken bile inatla varlığını sürdüren, çocuksu bir özlem. O masalları andıkça bir

çocuğumun olacağını, bu masalları benim de bir gün çocuğuma aktaracağımı, dünyada hiç değilse bir kez bir çocuğu mutlu edebileceğimi umardım. Son yıllarda geleceğe baktığım zaman kimseyi göremez olmuştum kendimden başka, yalnız zaman zaman, sabaha karşı yatağımda yanıma okulan o küçücük çocuk, ve masalların yarattığı, neredeyse elle tutulur mutluluk gözlerimin önüne gelirdi. O yakıcı özlem ve soğuk bir merakla öleceğim: Acaba iyi bir baba olabilir miydim bunca olanlardan sonra?

Yine de bir şey daha var masallarda... Işığı öldürmemle ilgili.

Özlem, bir eliyle kucağındaki kesekâğıtlarını dengelemeye çalışarak kapıyı açtı. İçeri girince balkonda kocasının oturduğunu gördü. "Allah Allah, erken gelmiş bugün."

Kesekâğıtlarını bırakmak için mutfığa girdiğinde kocasının ciddi yüzünü düşünüyordu, daha doğrusu herkesin ciddi dediği yüzü. Belki de yüzünden ötürü merak ediyordu herkes, onun kendisi gibi bir deliyle nasıl olup da evlendiğini. Ama sabahları güneşin doğuşunu göstermek için kendisini uyandıran, tatillerde bellediği toprağın üzerine eğilen yüz hiç de herkesin gördüğü, ciddi dediği yüz değildi. Bir çocuktan Demir, şaşırılmayacak hâlâ unutmamış bir çocuk. Bir Özlem'di gören her günkü ciddi yüzün altındaki bu çocuğu.

— Erken gelmişsin bugün Demir?

— ...

— Demir!

— Efendim.

— Erken gelmişsin, dedim.

— Evet.

— A, konyak mı içiyorsun? Dur, bir kadeh alayım da ben de katılayım sana.

İlk yudum yakarak indi. İyi geldi. Mart güneşi tekbaşına ısıtamıyordu daha.

— Gazeteyi gördüm de aklıma geldi. Hani bir gün sokakta bir Üniversite arkadaşınla karşılaşmıştık. İsmi neydi onun?

— İshak.

— Oymuş demek.

Devam edemedi. Ne diyeceğini şaşırıldı. Ne denirdi arkadaşı cinayet işlemiş birine?

— Evet, gazetede gördüğün oydu. Cinayet işlemiş.

— Yakın arkadaşın mıydı? Sever miydin?

— Önceleri sevmezdim. Üniversitenin ilk yıllarında. Ukala bulurdum onu. Ukala ve soğuk. Ama çok kültürlüydü. En iyilerinden biriydi.

— Öldürdüğü kızı tanıyor musun?

— Tanışmıştık.

— Doğru mu gazetede yazanlar?

— Sevgilisi olduğu mu? Doğru. Biraz da onun yüzünden arkadaş olduk. Bir gün okulun bahcesinde karşılaştık. Selam verip geçecektim, bana sigara tuttu. Ne konuştuğumuzu anımsamıyorum. Ama o günkü sesini hâlâ işitir gibiyim. Yumuşacık ve biraz yorgun. Biraz sonra Işık geldi. O zaman daha tanışmamıştık. Ama son günlerde ikisini birlikte görmeye başlamıştım. O zaman anladım İshak'taki bu değişikliğin kaynağının Işık olduğunu.

Özlem uzanıp kocasının elini tuttu. Ama boşunaydı, erişemiyordu. Elini çekmediyse, kırmak istemiyişindendi. Özlem kocasının okul yılları hakkında ne kadar az şey bildiğini düşündü.

— Dediğim gibi, o zamanlar daha yakın arkadaş değildik. Ama ortak ilgilerimiz, ortak dostlarımız vardı. Birkaç gün sonra, bir akşam bir dostun evinde karşılaştık; aynı bilgiç ses aynı ukala tavırlar. Ama bu kez ben başka bir kulakla dinliyordum; birkaç gün önce sesinde işittiğim yumuşaklığı yeniden bulmak istercesine.

Demir iyice dalmıştı. Karşısında gördüğü karısının kaygıyla kırışmış yüzü mü, on yıl öncesinin karısına yabancı yüzleri mi bilinmez. Ama sanki birdenbire bir hat kurulmuş da on yıl öncesiyle şimdi arasında, sözcükler doğruduğruya o zamandan kopup geliyorlar, bu Mart ikindisini tedirgin etmek için.

— Garip bir toplantıydı. Tanımadığım bir sürü insan vardı. İçki de içiliyordu. Ben o zamanlar da böyle içerdim. Önümde

bir rakı kadehi oyalanıp duruyordum.

Özlem elinin altında kocasının elinin ütreğini duydu.

— Zaman toplumsuluk zamanlarıydı. Toplumsuluğun bir iyimserlik öğretisi olduğundan konuşuluyordu. Sonra İshak konuşmaya başladı, herkesin saçmaladığını söyledi. Tarih bir yazgıdır, dedi, her zaman bir yazgıdır.

— Ama ancak tarihin ters tarafından doğmuş olanlar görür, ancak onlar tarihi bir yazgı olarak yaşarlar. Ama yanlış anlamayın, budala değilim, elbette ben de görüyorum yeni bir zamanın hazırlanmakta olduğunu

Demir, biraz mahçup gülümsedi Özlem'e:

— O zamanlar hepimiz inanırdık güleç bir zamanın

— insanların omuz omuza yaşayacakları bir zamanın yakın olduğuna. Ama başka insanların. Ancak başkaları için zaman sonsuz bir olanaklar bütünüdür. Gerçi günü gelir, onlar da, yeni bir zamanı hazırlayanlar da tarihin bir yazgı, bir hasım olarak karşılına dikildiğini görürler. Ne çabuk unuttunuz babalarınızın, dedelerinizin coşkusunu! Evet, bu gün onları kınıyoruz; paylaşmayı ortaklaşmayı bilemedikleri için. Ama onlardan öncekiler de özgürlüğü bilememişlerdi. Bizim atalarımız için sorun özgürlüktü, sınırları aşmaktı. Bizim için coşkunun adını onların koyduğunu unuttunuz mu? Ancak onlar özgürlüğü, ya da özgürlük olanağını gerçekleştirdikten sonradır ki ortaklaşma olanağının da farkına varıldı. Gelecek için umutsuz değilim; eleştirdiğim, sizin benim iyimser olma hakkım. Diyorum, ölmek için doğmuş insanlarız, tükenmekte olan bir türün son temsilcileriyiz biz.

Zaman geçiyor.

Kolay olacağını sanmıştım hazırlanmanın, ölmeye yetecek bilinci kazanmanın. Bir aydın özentisi belki, belki son kalan aydın özentisi; bir işe yaramayacak, kazanılması hiç bir şeyi değiştirmeyecek bir bilinci kazanmaya çalışmak. Yine de tersini, böyle ölmeyi, bu bilinci kazanmadan ölmeyi düşünemiyorum.

Yoksa bir umut mu bu da? Hâlâ? Buna da, burada da bir umut denebilir mi?

Yine yanlış sözcüklerin ardına sığınyorum. Biliyorum, çoktandır biliyorum kelimelerin birer araç değil efendi olduklarını, aslına uygunluklarının söz konusu olmadığını, asıl yaşantıların, koca yaşamların sözlere, bizim sözlerimizde değil, bir zamanlar söylenmiş olanlara, kehanetlere, lânete uyduğunu ya da uymadığını. Kimbilir, belki mutluluk da öyledir, sözcüğüne uygun bir duygu duymak, öyle bir şey yaşamak...

Ayaklarıma dolanıyor kelimeler. Ne kadar şiddetle kullanırsam kullanayım dili, "cinayet" sözü de, diğer bütün sözler de koca bir sahnede yalnız kalan, yalnız bırakılan küçük bir çocuğu çağırıyor, Işık karanlıkta kalıyor. Kelimeler ölümü aydınlatmıyor. Kelimeler beni Işığa götürecektir yolu açmıyor.

— Işıklıyken onunla yaşarken mutlu olduğunu sanıyordum. Ama işte bu konuşmanın geçtiği günler Işıkla yeni tanıştığı, aşkın aklını başından aldığı günlerdi. Yalnız bu konuşma mı?... Gece ilerledikçe tartışmalar yerini içki söyleşilerine bıraktı, kavramsal çözümler yerini koyu bir belirsizlik aldı. İshak'ın yüzü gittikçe geriliyordu. Çok içerdi, ama iyi içiciydi, dağıtmadan, yıkılmadan, kusmadan, içtiği miktarı kimseye sezdirmeden içerdi. Çevremizde ağlayanlar oldu, kusanlar, sızanlar oldu, gidenler gitti. Nedenise ben bir bahane bulup kalmıyordum bir türlü. Öyle ki gecenin sonunda bir ikimiz kalmıştık uyanık, İshak'la ben. Güneş doğmak üzereydi. İshak başını önüne eğmiş oturuyordu. Hâlâ masa başındaydık. Bir ucunda o, bir ucunda ben. Sonra başını kaldırdı; onca mesafeden şakaklarında damarlarının altığını görüyordum; yüzü, teni öylesine gerilmişti, sanki çatlıyacaktıcasına; uykusuzluktan gözleri çökmüştü... Tanrım, nasıl acı çekiyordu! Niçin o kadar acı çekiyordu? İşte Işıkla yeni tanışmıştı, aşığı, mutluymuştu, mutlu olduğunu sanıyordu, hep mutlu olduğunu sanıyor, mutlu olması gerektiğini düşünüyorduk... Sonra gülümsedi. Sanki mutsuzluğunu paylaşmaya çalıştığını anlamış da yarı teşekkür eder, yarı özür dilercesine gülümsüyordu. Sonra güneş doğdu. Elini kaldırdı, belirsiz bir hareket yaptı. Günışığı şişeler, bardaklar arasında kırılmış, odayı pırıltılı bir aydınlığa boğuyordu. İshak birdenbire gevşedi. O mutsuzluk da dönüştü. Dönüşmedi de kendisini anlatılmaz bir yorgunluğa saldı, yumuşacık bir yorgunluğa. O zaman anladım, ya da belki o zaman değil de daha sonraları, o geceyi andıkça anladım, mutluluk sandığı, sandığımız aslında yorgunluktu. Ancak onu günden güne güden

o garip güç yakasını bıraktığı, tükeniverdiği zamanlarda buluyordu sesi o yumuşacık sıcaklığını. Herhalde Işık da kendini koyvermesini, çabadan vazgeçmesini sağlıyordu... Bir bütün sabah boyunca ikimiz, o güne dek birbirinden pek hoşlanmamış iki insan, o şişelerin arasında, feci bir gecenin artıkları arasında çocuklar gibi aydınlığın kırıla kırıla artmasını, bir içki sofrasından garip ülkeler yaratmasını izledik.

Demir yutkundu. İkinci akşama doğru epey ilerlemişti. Bir meltem havayı serinletiyordu. Bardağını yeniden doldurdu. Zihninde "acı" kelimesi başıboş uğuldadı, durdu.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Akşam olmuş.

Geldiğimden beri ilk kez kendi dışımda bir şeyle ilgileniyorum. Şaşırtıcı değil aslında. Zaten farkına varmazdım ki doğanın, çevremin. Bağlandığım zamanlar bir yere değil, bir insana bağlandım hep. Demek aşamıyor insan alışkanlıklarının köleliğini, alışkanlıkları edindiği çevrenin dışına da çıksa, hapisaneye bile girse.

Oysa bilmez de değilim akşam olduğunu, sabah olduğunu görmenin, bunları birer değişiklik, birer olay olarak algılamanın nasıl bir esenlik kaynağı olduğunu. Zaman zaman karar verirdim, kendimi kavramların soğuk cehenneminden dışarı atmak için doğanın ilgisizliğinde, aldırmaçlığında bir avuntu aramaya. O zaman sabah, akşam, bozkırın bitmez çizgileri, Hüseyin Gazi'nin uzaklığı, her neyse o, o bitmez iç konuşmamı, hesaplaşmamı, şefkatli bir elin dokunuşu gibi, çocukluğumun hastalıklarında Annemin elinin beni uyumaya teşvik edişi gibi keserdi. Şimdide densesem...

Evet, akşam olmuş. Evet, güneş batmak üzere. Evet, bir hücredeyim, daha önceden kitaplarda betimlerini okuduğum, filmlerde gördüğüm hücrelere benzeyen bir hücre işte. Dar, kirlice, aşağı yukarı boy hizasında parmaklıklılı bir pencere var. Pencereden dışarı bakınca yüzüme hafif bir esinti çarpıyor; çıplak temasın tazeliği, biliyorum çok uzun sürmeyecek, beni yine gerilere, eskilere götürecektir; ama şimdi bunu düşünmemeliyim, hiç değilse sürdüğü kadar sürsün bu an, bir yenilenme, bir dirim belki. Biliyorum bir hafta, bilemedin on gün sonra öleceğim, ne gereği var bu sonuçsuz yenilenmenin bilmiyorum, ama güzel böyle, iyi, sürsün. Şimdi yıldızlar da birer birer

Çoban Yıldızı! Çoban Yıldızı çıkmış bile

Şimdi aynı Çoban Yıldızı geçmemiş, geçemeyecek bir anın bekçiliğini yapıyordur. Uzak bir yerde, yıldızların en iyi, en parlak görüldüğü bir yerde, bir yeniyetme bir parmaklığa yaslanmış, Çoban Yıldızına bakıyor, yanında bir genç kız, Işık, oturmuş, ona yaslanmış. Şimdi ikisi de alabildiğine dingin, gözlerinde biraz öncesinin yaşlarının parlaklığı var. Oğlan gecikmiş bir delikanlı, kızın yüzü

Hayır! anlatamam. Anlatmayacağım Işığın yüzünü

O yeniyetme benim, yaşamımın tek büyük aralığının, büyük kopuşunun ilk günlerinde, gözlerim geçliğin temiz özlemlerinin safdil gözleri.

Önce ben tekbaşımaya terasa çıkmıştım, duyduğum mutlu etme, paylaşma tut-

kusundan gözlerim dolmuştu, ağlıyordum. Arkadan Işık gelmişti; ben onu görünce ürkmüştüm, takılacak diye; sevmediğimden, takılmasına kızdığımın değil, ama o ân başkaydı, yanlış bir şey söylenmesin istiyordum.

Oysa Ege'ye vuran güneşe, Çoban Yıldızına bir kez bakması yetmişti anlaması için. Yanıma çöküp sırtını bana yaslamıştı. Ben bölük pörçük cümlelerle anlatmaya başladım. "Mutluluk" kelimesini kullanabilme yürekliliğini ilk kez gösteriyordum. Her şeyimi sunmak istiyordum, varımı yoğumu, kendimi paylaşmak istiyordum oysa... Bir yandan da ağladığım için gözlerimi kaçırıyordum, yüzüne bakamıyordum, alay etmesin diye, ama nice sonra yüzüne bakabildiğimde onun da ağladığını, hem de benim gibi değil, sakınmasız ağladığını gördüm. O zaman benimle aynı şeyleri duyduğunu sanmışım, ağlamasının bu yüzden olduğunu. Oysa şimdi gözümün önüne gelen yüzü

Hem niçin ertesi gün bana "Seni çok seviyorum" dedi, "Seni çok seviyorum, ama senden bir çocuğum olmasını istemezdim"? Niçin? Bildiği halde "Çocuğum"un bana en çok mutluluk veren imgelerden biri olduğunu? Şimdi gözümün önüne gelen yüzünde gördüğüm acıma mı? Daha o akşamdan mı başlamıştı bitmeye yazgılı ilişkimizin yasını tutmaya? Daha o akşamdan bilebilir miydi kendi yasını tuttuğunu? Benim yasımı...?

Paylaşmak için, mutlu etmek için, önce mutlu olmak...? Hayır.

Neydi Çoban Yıldızının altında o akşam Işığın düşündükleri; onu ağlatan? Şöyle mi: "Değil mi ki mutluluk vermeyi bir tutku olarak yaşıyorsun, mutlu etmeyi kendi kurtuluşun olarak tanımlamışsın...?"

Neden korkuyorum? Kelimeler Işığın çağırısın, beni Işığa götürsün istiyordum, işte Işığın sözleri dolduruyor hücremi:

"Sevgili, bir simitçinin yüzünde, arabasının seslerinde, sütçünün günlük bağırışında, işlerin nasıl gittiğini görmek için yol kenarından başını uzatmış bir otun bedeninde gizlidir. Attığın her adım baştan başa sevgidir, sevgilidir."

İtiraz etmemiş miydim Işık bunları söylediğinde; "Hayır!" dememiş miydim "Bu yabancı dünyada tek sevgili sensin Işık; anlatmaya kıyamadığım yüzü kasıklarımı tutuşturan"!

Ama ne diyor Işık, ölüme, ölümüne çeyrek kala? Yıllardır ilk kez başbaşa kaldığımızda, o korkunç ziyafetin ortasında bir fırsat bulup başbaşa kaldığımızda; daha benim elim, gecenin sonunda Işığın yüreğini bulacak yağlı et bıçağına gitmemiş, daha o bıçağın yabancı varlığı egemen olmamış bana, yalnız Işığın yüzünü görüyorum yıllar sonra ilk kez. Oysa ne diyor Işık?

— Nasıl hâlâ anlamazsın!? Şu senin şimdi çekmekte olduğun acının benimle ilgisi yok. Nasıl bir zamanlar duyduğunu sandığın mutluluğun da benimle bir ilgisi yoktuysa. Yıllardır içinde biriktirdiğin tutkuya bir şans tanımaya karar vermişsin beni tanıdığında. Şimdi seni için için kavuran da aynı tutku.

Sonra yumuşadı, son sözlerini söyledi:

— Ben istemez miydin sanıyorsun? Seninle mutlu olabilmeyi. Seni mutlu edebilmeyi? Sana erişebilmeyi ben istemez miydin sanıyorsun?

Neden korku buz gibi kavıyor yüreğimi bu sözleri andıkça? Neden "Hayır!" demedim, demiyorum, "Sen sevgilisin Işık!" diyemiyorum. Bana kendimi aşma olanağı tanıyan, ilk kez beni yazgımdan, bencilliğin dar cemberinden kurtaran... Yoksa, bütün bunlar değilsen, sana "Sevgili" diyemiyorsam,

Sen kimsin Işık?

ölmeyen

Kimin sesi bu kulaklarımda uğuldayan, beni yeni korkulara salan, beni bana anlatan?

ölmeyen sevinin

Beni çağırıyor mu bu hücremin duvarlarını korkuyla sarsalayan yabancı ses? Yoksa tanıyor muyum onu? Hem niçin korkayım ölümle yüzyüze olduğuma göre, yitirilecek neyim kaldı Işığın anısından başka? Niçin çağırıyor, nereye götürüyor?

ölmeyen sevinin öldürücü olduğunu

Sonu geldi. Tanıyorum, söyleyeni değilse de söylediğini biliyorum. Masalsı sevdaları anlatıyor, masalların cümlesi bu. Her yerde, her köşede, her dönemeçte, en çok da hiç beklemediğim zamanlarda karşıma çıkan masallar yine karşıma çıkıyor. Korku kaynağını buluyor.

bilememiş

Neyi bilemedim? Koca bir sahnede yalnız bırakılan bir çocuğun yalnızlığında doğan tutkunun, kör bir kasırğa gibi, kuşaktan kuşağa, Dedemden denizci Dayımın çıkmazına ve Anneme, Annem'den Ablamın çocuksuzluğuna ve bana, benim cinayetime, bu hücreye estiğini, kendisine masallar yaratarak, bizi masallara tkayarak estiğini mi? Evet bilmiyordum. Aşkla bile o tutkulu bencilliği aşamadığımı, aslında hep, on yaşında bir çocuğun sesi "olmak ya da olmamak" dediğinden beri hazırlanan yıkımın binbir yüzünden birini kurduğumu, sürdürdüğümü, evet, bilmiyordum. Evet bilemedim, bizim, benim bile, masallardan öte hiç bir şey görmediğimi, Işığın yüzünü hiç

göremediğimi.

Ben tutkunun yörüngesine kazara kapılmış bir zavallıyı, zavallı bir yabancıyı masalların kanlı yazgisına kurban ettim, o kadar. Ben birini öldürmedim, bir cinayet işledim.

Kimi öldürdüm? Öldürdüğüm birini hiç tanımadım. Ben Işığı tanımadım.

bu zavallıya kim yol gösterecek şimdi,

Yol yok, ne gerek var gösterene? Hiç olmadı. Herşey daha başlangıçta vardı; herşey o koca sahneye içkindi; sonra herşey, o koca, o yalnız sahneye içkin herşey, masalların kanlı mantığının buyruğuyla çözüldü, serimlendi. Ama hiç yol katedilmedi. Geleceklerini, gelecek sandıklarını bir tutkunun egemenliğine yitirmiş olanlar sonunda geçmişlerini de yitiriyorlar, masalların süresizliğinde.

Şimdi herşey bitti. Herşey yaşanmamış gibi. Yalnız yabancı birinin, adının Işık olduğunu andığım birinin kanlı bedeni kaldı kaldırım taşlarında, yüreğinde yağlı bir et bıçağı. Yazık oldu.

Ben hazırım —hazırlanmak denebilirse bu günün sayıklamasına. Ama artık görüyorum, hep gözümün önünde olanı; ölümün bizim için varılan bir durak olmadığını, biz neredeysek orada olduğunu, hep tek seçenek olduğunu, bizim seçmediğimiz, o çocuğu o sahnede yalnız bırakanların bile seçmediği bir seçenek, tutkunun tutsaklığı

ölmeyen sevinin öldürücü olduğunu bilememiş

bu zavallıya kim yol gösterecek şimdi, hazır

olduğunu söylediği ölüme kim götürecekt onu?